

שימשון ודלילה הפלסטינית

בסיפורו הרחוק מהגבול. גיבור הסיפור פונה אל אחד הפוליטיקאים הערביים בי מונולוג ארוך, בו הוא מאשים את ההנהגה הערבית בשלילת זהותם האישית של הפלסטינים, ומסתייג:

אינני קול בבחירות, אינני אורח ביום שום צורה מן הצורות, ואינני נתינה של שום מדינה חודאגת לאזרחיה אני משולל זכות-המחאה וזכות-העסקה.

מאדם

למצב

להלן הוא מסביר כיצד עלה בידו ההנהגה הערבית להפוך את הפליטים מבני-אנוש למצב.

ניסיתים להמשיך, אדוני. ניסיתים זאת במאמץ ממושך, שלא ידע ליאות או ה"פוגה". ...ועיניך הרואות כיצד עלה בי ידכם להופכני, באורח פלא, מאדם לי מצב! ...אתם גזלתם ממיליון בני-אדם את זהותם האישית, וכיום אינכם נדי רשים עוד להבחין בין אדם לרעהו, והרי כם לפני מצב אחד. אם יעמוד רצון מלפניכם לכוונת את המצב, "שוד", הרי כולנו שודדים, "בגידה" — כולנו, אי פוא, בוגדים!

ולבסוף:

בראש וראשונה הם ערך לתיירות: כל אורח מובל אל המחנות ועל הפליטים לעמוד שורות-שורות, ולכסות פניהם בכל אותות היגון האפשריים בנוסף לאלה הטבעיים בהם, והאורח יחלוף על פניו הם ויצלם אותם ותענם נפשו מעט. אחר כך ישוב אל ארצו ויכריז: "לכו לראות את מחנות הפלסטינים בטרם ייספו!"

והשנית — הם ערך למהיגות: הם חומר לנאומים הפאטורטיים, למחזות האגושיות ולמכירות הפומביות.

אכן, אדוני, עיניך הרואות כיצד הם הפכו מוסד ממוסדות החיים הפוליטיים, המעריף רווחים על ימין ועל שמאל!"

המונולוג הארוך של הפליט בסיפור זה אינו אלא נאום קטגוריה טעון מרירות של צעיר פלסטיני, שמצא עצמו נבגד ו- מבזוה על-ידי מנהיגיו שלו; הוא מהות מעין סיכום להתגבשות ההכרה בקרב הפליטים, ובעיקר בדור הצעיר שגדל במחנות. כי שוב אין לתת אימון בשליטים הערביים למיניהם, וכי שומה עליהם ליטול את גורלם לידהם.

מוות בחור

המיכל

כנפאני, שהיה דובר החזית העממית לשיחרור פלסטין של ג'ורג' חבש, ידע לחבר בין פעילותו הפוליטית לבין כתיבתו הספרותית. אך הוא לא הצליח במרבית סיפוריו, לשמור על איזון בין המגמה הפוליטית של כתיבתו לבין הנור- מות האמנותיות של יצירה ספרותית. חלק ניכר מסיפוריו אינם אלא פאמפלט פוליטי וזאת על אף העובדה שהוא ניתן בכותר סיפורי ראוי להערכה.

עם סיפוריו הטובים נמנה גברים בשמש, נובילה המתארת את דרכם הגורלית של שלושה פליטים, המבקשים עבודה בכוויית.

מחמת היעדר תעודות, הם נאלצים לשי- לם שוחד לנהג מיכלית דלק. פלסטיני אף הוא, שהסכים להגניבם את הגבול כשהם מסתתרים בתוך המיכל הענקי. הימים ימי קיי, ובמיכל הריק שורר חוס-תופת, אבל השלושה היו מוכנים לכל סכנה, ובילבד להגיע לארץ ההבטחות.

בתחתית-הגבול העיראקית הראשונה עו-

אין דרך טובה יותר כדי לעמוד על התפתחותו של עם, מאשר לעקוב אחרי התדמית שהוא יוצר לעצמו בספרותו.

לגבי הפלסטינים נכון הדבר במיוחד. ראיתם את עצמם, יחסם ליהודים ולישראל, התירם לעצמאות לאומית נפרדת או להתמוזגות בעולם הערבי — כל אלה משתקפים בספרותם. כל המבקש לעקוב אחרי העימות ההיסטורית בין ישראל והעם הפלסטיני, חייב להתמצא בשטח זה.

שימעון כדם, בעד סידרה זו, יידר עיראק בן 45, הוא בן סמכא בשטח זה. הוא מרצה לספרות הערבית המודרנית, סופר בזכות עצמו, העוזק מזמן אחרי התפתחות הפסיכולוגיה הפסי- טינית.

מאת שימעון כדם

דברים, כאילו האחריות המלאה לציונות רובצת על שכמו.

ברגע זה עלה בי הרהור שאני עצמי הפכתי יהודי, ושהיהודי הוא פלסטיני, ושנינו קשורים בקשר הדוק, קשר ה- התנסות בדיכוי וביסורים.

איראן גברה שינאתי לבורגני הערבי ולסולס-הערבים שלו. המדהים הוא, שב- אותה תקופה של אבדן שורשים, חסרת, תוך כדי התגברות, כי הדחליל המאיים עלי אינו היהודי (וזאת חרף התעמולה הממושכת שבה הולעטנו מתחנות-השי- דור של קאהיר), וכי אויבי אינו הציוני (אז לא עמדתי על ההבדל בין ציוני לי יהודי) או האימפריאליזם, סוכני המערב או המדינות התומכות בישראל — אויבי בי הישר היה הערבי.

אם החברה הערבית התייחסה אל הפליט הפלסטיני כאל אורח בלתי-רצוי, ודחתה כל אפשרות לקליטתו בתוכה, הרי היא שללה ממנו באותה עת את הזכות להתבטאות פוליטית. "הדרך אל פלסטין", כותב מחמור אל-רימאוו, "יצאה ב- הכרח מקאהיר או מדמשק, מבגדאד, ביי-

מצד חברי-לעבודה במבני-המקום, ואילו מעבירו היה נוהג בו בגסות ומשלם לו שכר פחות מזה המשולם לשאר הפועלים. מעניין לקרוא כיצד הוא מתאר את תחושת הרדיפה שהיתה מנת-חלקם של הפליטים מצד אחד, ואת רצונם להתלכד ולשכוח את פילוגי העבר מצד שני:

אותם ימים, כשפלסטיני נפגש עם פלס- טיני אחר, היה משתוקק למצוא בו את רטט הרעות כדי להתחלק עימו בכאב שהחל מסמא את העיניים, וכדי לשתפו באותה הרגשה החוצצת בין, "אנחנו" ו- "הם". איש-איש מאתנו השתוקק להי- קרב אל רעהו כמו ביקשנו להיות שווים בנשיאת העול ובלכידה התועים. גינוני הרישומים, שהפרידו בחברה שלנו בפלס- טין בין האינטלקטואל ובעל ההשכלה ה- בינונית, בין בעל-המוקצע והעובד הפ- שוט, בין המעמד הבינוני והמעמד העליון, בין העשיר והעני, האדוק והכופר, הנוצ- רי והמוסלמי — כל גורמי הפירוד האלה נפלו בתוכם, כולם כאחד.

ובבואו להגדיר את מעמדו של הפלס- טיני בחברה הערבית, מוצא הוא דימויו

ב שארנו כלי אדמה ובלי עם. אנח- נו עכשיו ארמנים ערביים, אומר גיבור הרומאן התווה תמות גם כן מאת הסופר הפלסטיני יוסוף שרורו. בדימוי זה ביקש המחבר להביע את תחושת ה- עזובה והתיסכול של הצעיר הפלסטיני- שגדל במחנות הפליטים, מוקף יחס של זרות וחוסר-סובלנות מצד האוכלוסיה ה- מקומית.

דימוי זה חוזר בכמה יצירות פלסטי- ניות משנות החמישים והששים. סמירה עזאם, לידת עכו שעקרה ללבנון אחרי 1948, ושם ראתה אור יצירתה, נזקקת אף היא לדימוי זה בתארה את תלאתיו של הפליט הפלסטיני. המבקש להיקלט בחברה הלבנונית. גיבור סיפורה פלסטיני, אינו שוכן מחנות, אלא אדם שמצבו הכספי מרשה לו לנהל אורח חיים של איש ה- מעמד הבינוני, ובכל זאת:

בשכונה שבה מצויה חנותו — חנות שאינה שונה משאר החנות — הוא אינו אלא "פלסטיני". הוא מזהה כ- "פלסטי- ני", מצביעים עליו כ- "פלסטיני" ומקללים אותו בשעת הצורך כ- "פלסטיני". כמחו- כאותו סנדלר ארמני שהוציא שלושים

שרורו שער סיפורו של יוסוף שרורו, ששמו התווה תמות גם כן, ובמרכזו הדגל הלאומי הפלסטיני.

שנה משנות חייו בתיקון נעליהם של שכי- ניו, אבל לאיש לא היה רצון לדעת אם שמו חאג'ם, סרקיס או ארטין. ארמני היה שמו המלא.

"אויבי הוא

הערבי!"

סופר פלסטיני אחר, פואזא תורכי, סוציולוג במיקצועו, פירסם באנגלית לפני שלוש שנים ספר אוטוביוגרפי, בו תיאר בלשון חושפנית וחריפה את שנות התגברותו באחד ממחנות הפליטים בלבנון. ובתוך כך ניסה לשרטט את קווי התגב- שותה של הזהות הפלסטינית בקרב ה- פליטים.

גם הוא כותב כי בכל מקום פנו אליו כ- "פלסטיני", ואיש לא טרח לדעת את שמו. בבית-חרושת למתקנים, שם עבד בהיותו נער, זכה ביחס של בוז ואיבה

כנפאני הסופר המוכשר ששימש דובר החזית העממית לשיחרור פלסטין, בחברת אשתו הדנית. רסאן כנפאני היה גדול הסופרים של תנועת הפידאיון. הוא נהרג ב-8 ביולי 1972 על-ידי פצצה שהוטמנה במכוניתו בכיירות על-ידי סוכנים ישראלים, כתגמול על פעולות הפידאיון בישראל. יחד עימו נהרגה מאותה פצצה, בתיאחותו לאמים. רסאן כנפאני הפך גיבור לאומי בקרב הציבור הפלסטיני.

רות או רבת-עמון. אבל בעיקר מקאהיר. לכן, עבד-אל-נאצר היה בראש ובראשונה מנהיג פלסטיני... וכפי שעלייתו של עבד- אל-נאצר היתה מותנית בביטול רצונם של ההמונים, הרי ביטול רצונם של ההמונים הפלסטיניים גבל בשואה ממש. רסאן כנפאני, אחד מנציגיה הבולטים של הספרות הפלסטינית הצעירה, שנ- הרג בפעולה ישראלית בכיירות ב-1972, נתן ביטוי קולע יותר למצבו זה של הפליט

לא בארמני, אלא ביהודי. כך הוא מספר על אודות מיקרה שאירע לו: יסבתי יום אחד על החוף בחברת ידידים לבנוניים, שהכרתים בשכונת ראסי- ביירות, וראיתי מרחוק ידוד יהודי שי- ישב לבדו על החול. קראתי לו לחצטוף אלינו, אך כאשר גילו חלבוניים את זהותו היהודית, החלו מתנחלים אליו באיבה ומטיחים בפניו